

Dr. FAHREDDİN KERİM

Ankara caddesi 71

İSTANBUL

Tel. is 1350

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türkiye için 2 1/2, Âla kâğıdı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

15 Kânunisanı 1931

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

15 Janvier 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 313

İnsan bu kuvvetler üzerine az çok hâkimdir ma'nen bunları yaralayabilir, nitekim insan da bu kuvvetlere maruz olabilir. [1] Eğer insan ilahların avucund ise bu avucu açılmaya yahud kapanmaya mecbur edebilir. Binaenaleyh uluhiyyetler de insana merbutdurlar ve insanın tesirile muhtarib ve mahzuz olabilirler.

Ancak bilâhara, bu müteakıl merbutiyyet tamamen métaphysique ya'nî ma ba'dettebi'i olur: O zaman bu müteakıl merbutiyyet, bu müteakıl tabiiyyet mutlak [absolu] ve perestiş veya hürmet mefhumuna müncer olur.

Tabiiyyetimiz şu'urundan ve necat ihtiyacı tâlîsinden başka dini hisde, daha az mühlîm olmiyan diğer bir içtima'î ihtiyacın, merbutiyyet şefkat, muhabbet ihtiyacı içtimaisinin ifadesini de buluruz. İrsi içtimaiyyet [sociabilité] grizemizle ve kendi muhayyilemizin sa'ika, [elanı] ile tekemmül eden hissiyyetimiz bu âlemin haricine taşar [2] kendisine merbut olabileceği, itimad, istinad edebileceği bir zat, bir büyük ruh arar. Meserret halinde, birini takdis etmek hissini duyarız, felaket halinde birine tazallum, sıylanmak, hatta tel'in etmek ihtiyacını duyarız. [BITMEDİ] J.M. GUYAU

BERLİNDEKİ GÜZEL SAN'ATLAR AKAEMİSİNİN ÜÇÜNCÜ ŞUBESİ: ŞA'İRLİK ŞUBESİ

Almanya'da ediblerden mürekkeb bir akademi tesisi bir çok defa düşünüldü Hatta Almanyanın en büyük alimlerinden ba'zısı bu fikri lâihyalarda, nutuklarda hararetle tavsiye ettiler. Lâkin bu fikrin hayyızî husule gelmesine mühim bir engel vardı ki o da 1918 yılına kadar Almanyanın muhtelif memleketlerinde türlü türlü derecelerde mevcut nîm mutlak ve hükûmdar ve hanedanı menfaatine mahsus idare usulî idi. Bu hanedanların ba'zısı ve bahusus en kuvvetlisi olan Prusya kraları

[1] Bence hüner Tabi'eti baziçe etmedir .
Baziçesi olub duruyorken Tabi'etin .
1892 AB. Dj.

[2] Sahbayı Khuruşan gibi minayı felekden
Ta kharici khumkhane'î imkânê dökülsek.
[Yeni şehirli Avni]

Mon amour est trop grand pour n'aimer que les miens
L'univers est à peine assez pour ma tendresse ..
AB. Dj.

muharrirlerin keskin kalemlerinden epiyi kuşkulanyorlardı. Son Alman imparatoru ikinci Wilhelm -bazı istisnalardan sarfı nazar- zamanının alman ebediyatını hoş görmüyordu; en ziyade sevilmiş asrı alman ediblerini kendinden uzak tutarak her tarafından alkışlanan piyeslerinin Prusya krallığı tiyatrolarında sahneye konulmasına mâni' olmuştur.

1918 teşrinisani inkilâbı alman edebiyatı için büyük bir hadise oldu. İnkilab ediblere o vakte kadar mahrum kaldıkları resmî takdiri bahş edilmesine ilk kademe oldu. Birçok müsavverlerden sonra 1926 da Berlindeki Güzeli San'atlar Akademisine bir üçüncü şube ilâve olundu ki o da Şairlik Şubesidir (İkinci şube Musiki Şubesidir). Te'sis zamanında dört âza varken 1926 da 26 âzaya malik aldı ve 1928 de âza adedi 31'e iblağ edildi. Bir vefatle şimdi 30 dur.

Şimdiki 30 âza resmen iki kısma ayrılır: ilk kısım Berlinde oturanlar (11 edib); ikinci kısım taşrada oturanlardır (19 edib), Anlaşılan alman edebiyatı devletin paytahtında henüz toplanmadı. Berlinde oturan âza Daenbler, Döblin, Leonhard Frank, Fulda, Ricarda Huch, Georg Kaiser, Bernhard Kellermann, Loecker, Heinrich Mann, von Molo, Stucken, taşrada oturanlar Bahr, Halbe, Gerhart Hauptmann, Hermann Hesse, Kolbenheyer, Thomas Mann, Mombert, Porten, Ludwig Schaefer, Schickele, Schmidtbonn Schnitzler, Wilhelm von Schotz, Kar Schönherr, Stehr, Emil Strauss, Fritz von Unruh, Jakof Wassermann, Franz Werfel dirler. Bunlardan 7 si şimdiki Almanyanın dışarısında doğmuştur: Schickele Alsada Schnitzler Vıyanada, Bahr Avusturyada kâin Linz şehrinde, Schöner: Tiroldeki Axamas yani Aksams adlı yerde, Donbler: Tri yestede, Werfel: Pragda, Kolbenheyer: Budapeştede. âzadan 3 kişi esâlet rütbesini hayiz ailelerdendir; bunlardan biri, von Unruh, pek eski ve maruf bir asılzade ailesine mensubdur. Bir âza, Ricarda Huch, kadındır.

Âza olan ediblerin şöhreti hep bir ayarda degildir. En meşhuru Gerhart Hauptmann'dır. 1862 de doğmuştur. O sırada Fransada, Rusya'da icad olunmuş ve bu memleketlerin peşinde takiben 1885 de Almanya'da da ciddiyette başlayan naturalist yani tabii'lik mektebi reislerinden olmuşdur. o zamandan şimdiye kadar ardı arası kesilmeyen fevkalâde bir faaliyet ve hallâkiyet ibraz ediyor, En ma'ruf eseri Cul-

halar (Die Weber) dir ki 1892 de sahneye konularak cihan edebiyatında tanınmıştır Hauptman eskiden saray mehafili tarizatına hedef olmuştu. 1926 da Akademinin Şairlik şu'besine girmek isteyübü ancak 1928 de girmeye razı oldu.

Hauptmandan sonra Almanyada ikinci edib Thomas Mann sayılır ki 1801 de çıkmış olan Die Buddenbrooks namli bir romanda doğduğu Brem şehrindeki zengin bir tüccar ailesinin kibarlık zirvelerinden düşmesi ile inhitat devrelerini harikulâde zengin levhalarda tasvir etmiştir.

Şairlik Şu'besinin bir çok alman mehafili de sevilen diğer meşhur azası Bahr, Halbe, Fulda, Ricarda Huch, Heinrich Mann (ki Thomas Mannın ağabeyidir), Schnitzler, Wassermann dırlar.

Yeni alman edebiyatının alamanlara mahsus bir çok hususâtı vardır. Bunun içinde öyle eserler var ki arzyledikleri intibalar bir eenebi muhitine uymaz, izhar ettikleri hissiyatı almandan gayrisinin canına kolayca sinmez. Bu sebebe mebnudir ki alman edebiyatının bazı eserlerini her büyük memleketin diline tercüme ettirip neşretmeye en cesur ve becerikli kitapçı bile kalkışmayacaktır. Kudret sahibi kavmlardan einsee, atvarca alamanlara en yakını ingiliz kavımıdır. Bundan ma'ada şimali Amerika Müttehidesi abalisinin kesif bir tabakası iktisadi, siyasi esbattan dolayı Almanlardan Amerikaya hicret etmiş efradın ailelerinden ibaret olup alman edebiyatına merakları vardır. İşte bu sebeblerden meşhur alman üdebasının pek çok eseri İngilterede veya Amerikada ingilizceye tercüme ve ingilizcede neşr olunur. Gerhart Hauptmannın ingilizce külliyyatı var. Viyanada yaşayan Arthun Schnitzler tiyâtolarda oynadılacak küçük dramlar, muthikeler ıstasıdır: hemen bütün eserleri bir bir ingilizceye tercüme edildi. - 1917 deki Rus inkilâbından beri bilhassa Heinrich Mann, Wassevmann, Gerhard Hauptmann, Thomas Mann asrı ediblerin birçok eserleri baştan başa Ruscaya terceme olunur. Rusyada Alman ediblerinden Heinrich Mann ile Wassermann en ziyade ragbete mazhar olurlar :

Berlindeki Akademiye mülhak Şairlik şubesinin tuhaf bir ciheti vardır ki o da vechi tesmiyesidir. Yeni Almanyada d'Annunzio kâbında muazzam bir şair yokdur. Şaşılacak mı? Almanya ahali 1850 senesindenberi maddi inkişaf hu-

sulüne dört el ile çalışarak şairlik istidadını za'iflatmaya ve eski Almanyanın bu garip punarı his olunacak derecede krumağa yüz tutdu. Yine on iki nesil esnasında Almanyada itibar kazanmış şairler meyanın da şunların zikre şayan görüldü : Bañon von Liliencron (1844 - 1909), Rihand Dehmel (1863 - 1920), Arno Holz (1863 - 1929), Stfen George (1868 de doğmuştur). Hugo von Hofmannsthol 1874 1929 Rainen Maria Rilke (1875 - 1926). Bunlardan son ikisinin Alman dilinin hâkim olduğu memleketleri lisanında da hatırı sayılır. Von Hoffmannsihal Viyanalıdır iyi fiyatrolar yazar. Rilke Pragda doğ-u epi bir müddet meşhur Fransız heykeltraşı (Rodin) in hususi kâtibi iken Fransızca parlak şiir yazmağa kadir olmuştu. Avrupanın her tarafında, Almanyada da son yüz senede muharrirlerin adedi o kadar çoğalıyordu ki eyilerini seçmekte zahmet çekildi. Türkçede muharrirlerin eyisine edib derler Almancada 19 uncu asırda güzide muharrirler için ayrı ad yoktu. Lâkım aşağı yukarı 1900 yılındanberi Almanyada tarihi edebiyat uleması Alman edebiyatı üzerine yazarğen edib yerine şair (Dichter) demeye başlıyorlardı. Bir çok üdeba uzun müddet bu yeniliğe iştirak eylemek istiyorlardı.

Nihayet haysiyetlerini muhafaza, ve etraflarında görülen adilik üzerinden irtika için Alman edibleri içindekilere açık mektub yazmak gibi çarelerede müracaat ile şair lakabını kadul etmeye rıza yüzünü gösterdiler Prusya hükümeti de güzel san'atlar Akademisine tabi bir edebiyat şubesini meydana getirmek arzusını filiyat sahasına geçirdiği vakit (şair) vechi tesmiyesi kabul ettirilmişdir. Derlerdi ki nesren yazılmış bir eser iyi olmak şartıyla öyle kıymetdar şairane cihetleri vardır ki nazmen yazan ona belki yetişir, belki de yetişmez. Böylelikle güzide nâsırlara şair demek bütün cihan edebiyatı için fevkalâde ehemmiyeti haizdir. Almanyada ehali aralarında görüşürken şair diye her memlekette olduğu gibi manzume yazan edib anlaşılır. Almanya ahali lisanı, el ele veren ülema ve üdeba istilahına[*] ilerde galebe çalacak mı? Demek oluyor ki Berlindeki Akademinin şairlik şubesine atiyen Edebiyat şubesine Muharrirler akademisi mi denilecek? Yoksa şair yeni manasında mı kullanılacak? Mühim görülen bu sualin cevabı henüz belli değildir.

[*] Lehcesine demek istiyor [İçtihat]

Zeyl olarak şunu da arz edelim ki İngilterede Galsworthy gibi yüksek ufuklarda cevlan etmekle ziyade ulvî tabirlere müracaat eylemek cazibane, hayal perver bir lisan kullanan bazı naşirana son zamsnarlarda şair derler. Rusyada manzume yazan muharrir hakkında şair denilmesi caiz görünmez. Gene fevkalade bir taltif ve milletin payansız muhabbetine nişane olmak üzere Rusyada da nadir bir istisna belki biricik istisna var; Gogol, ki Revisor namında muthikesi Rusyanın en meşhur pieslerinden eldu ve Ukrayna çölllerinde Revisor sabıkda yaşanılmış vahşiyane hayatını zemin ittihaz eden zarif şairane hikâyesi bir vakit bütün Rus mekteplerinde ezberleniyordu. Fransada, İtalyada nasirlere şair denilmez.

München Prof. Dr. KARL SÜSSHIM

ÇOCUKLUK HATIRATI

(Maba'ad)

Hüseyin, hep böyle bulunmuş bin bir çeşit cevahir dolu bir hazinesi vardı. Pek küçük yaşlarından beri resim yapmaya heveskâr idim o zamanlarda yağlı veya sulu boyalar çocuklarında alabilecekleri mikdar ve şekilde satılmadığı gibi renkli kalemlerde bulunmadığından beyaz kaatları makasla ağaç, çiçek şekillerinde delerek altlarına renkli kaatlar yapıştırmak suretile hevesimi tatyip ederdim. O zaman mahalle mekteplerinde resim, hele, canlı bir mahlûk resmi, ve hassaten insana benzer bir şekil yapan çocuklar mutlaka Falaka cezâsına mahkûm olurlardı; O devrin Darülfünûnu demek olan Rüşdiyye mekteplerinde de resim öğretilmezdi.

Hüseyin bizim eve en ziyade kışın pek soğuk gecelerinde pencere camlarında tekevvin eden buz çiçeklerini, güzel ve garip şekillerde dağlı, dereli, ormanlı peyizajları temâşa için gelirdi, çünkü kendi evlerinde anasının duvara yapıştırdığı küçük bir ayna kırığından başka cam yoktu. Yazın dâimâ açık olan pencereler kışın kaba kâğıtlar yapışdırılarak kapatılır ve kâğıtların yağmura, yaşa dayanmalarını te'min için biraz bezir sürülürdü.

Hüseyinin eline resim yapacak kâğıt, kalem geçmediği belkide toprak çanak, çömlek ve saire yapılan mahallerden birini görmüş olduğu için her şeyden sonra çay kenarında kalan ince ve iltisak kuvvetleri ziyâde çamurlardan

arak bunlardan mini mini ve zarif şekillerde ibrikler, vazolar yapar ve biraz kuruduktan sonra, Kurân yıldızlarını muhrelediği kemikle perdahlardı. Bu evânî üzerinde hak ve kabartma suretile dapré natîr çiçeklerde yapar, bunlarla hazine veya müzesinin servetini arttırırdı. Hüseyin yalnız ibrik, testi, falan yapmakla kalmıyor, çayda bulduğu küçük bir çakı namı ile ağaç üstüne oyma resimlerde yapıyordu; Zaten bu namıdan başka bir âleti de yokdu. Hüseyinin yaptığı her şey bana pek güzel görüntür, beni taklit hevesine düşürdü; fakat temâmile benzetemediğim için canım sıkılır. Hüseyine göstermeden bozar, kırar atardım. Böyle şeyler yapmakta mahâret peydâ eden Hüseyin bunlardan lezzet almamaya başlayarak minimini kedi, köpek, horoz yapmaya kalkıştı; bana göre bunlarda da muvaffak oluyordu.

Bir gün: — Yeni ve bambaşka bir şey yapıyorum, dedi, fakat temâmile bitmeyince sana da göstermiyeceğim. — Nedir? dedim. — Şimdi, söylemem dedi.

Aradan sekiz, on gün geçtikten sonra bize gelerek:

Hadi, bize gidelim, dedi, yaptığım şeyi gör, bakalım beğenecek misin. Fevkanî iki odadan ibaret olan evlerine gittik; Hüseyin odalardan birine işaret ederek: Yaptığım şey buradadır, dedi, ara bakalım bulabilirmisin.

Yalnız küçük bir pencereden ziyâ alan bu oda karanlıkça idi; gâlibâ ışığı azaltmak için Hüseyin tarafından küçük pencerenin önüne büyük bir sepet konulmuşdu.

— Bir şey göremiyorum dedim. — Beşigide mi göremiyorsun dedi. — Koskoca beşiği görmeyormuşum dedim, görüyorum.

Beşiği, ve alına kadar başına gögez bir yazma yemeni, göbekten dizlere kadar koyu renkli bir paçavra örtülmüş olan çıplak çocuğu deha kapıdan girerken görmüşdüm:

— Beşikde ne var? dedim. — İçindeki çocuğu görmeyormusun? dedi.

— Görüyorum dedim, kardeşin değil mi? Hayır, dedi, benim yaptığım çocuk inanmayarak beşiğe yaklaştım; benim çocuk götüşüme göre bu balçık istatî gerçekten çocuk olduğu halde ölmüş, katılmış gibi idi. :

— Bunu kardaşına baka, baka mı yaptım? dedim.

Sanki bakarak yapmak bir kusur imiş gibi biraz bozulup kızardığı halde:

— Öyleya baka; baka yaptım dedi, bak-